

15. Karpenko O.G. The formation of professionalism in future social workers in the conditions of higher school / O.G.Karpenko // Geopolitical processes in the world today: Collection of scientific articles. – «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education. Vienna (Austria). 2016. – P. 301–304. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/12228>
16. Karpenko O.G. Professional functions of social workers as a part of professional competence / O.G. Karpenko // Perspective directions of scientific researches: Collection of scientific articles. – Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, 2016. – P. 292-294.
17. Matviienko Olena. Pedagogical situations and tasks as means of training for professional activity / Olena Matviienko // Economics, management, law : challenges and prospects: Collection of scientific articles. Psychology. Pedagogy and Education. – Discovery Publishing House Pvt. Ltd., New Delhi, India. 2016. – P. 204–208.

Tetiana Bodrova

Ph.D., Associate Professor,
Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine, Kyiv)

TEACHING MUSIC METHODS IN UKRAINE: HISTORICAL BACKGROUND

Тетяна Бодрова

канд. пед. наук, доцент

НПУ імені М.П. Драгоманова (Україна, м.Київ)

МЕТОДИКА МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ОГЛЯД

Представлено ретроспективний огляд розвитку методики музичного навчання в Україні, що ґрунтується на узагальненні теоретичного та практичного досвіду діячів національної музичної освіти протягом кількох століть. Автором проаналізовано основні етапи музично-освітнього процесу з орієнтацією на методичний доробок видатних педагогів-просвітителів у контексті педагогічних принципів спадкоємності та наступності.

Ключові слова: історико-культурний контекст, національна освітня традиція, педагогічна освіта, музична грамота, хоровий спів.

In the article methods of musical training in Ukraine are analyzed, the theoretical and practical experience of national musical education in historical view are summarized. The author analyzes the legacy of the past of outstanding teachers in Music field.

Keywords: historical and cultural context, the national educational tradition, pedagogical education, music literacy, choral singing.

Постановка проблеми. Процес реформування вищої освіти в Україні потребує серйозних якісних змін, пов'язаних з оновленням її змістового й історико-культурного контексту, демократизацією та глобалізацією світових суспільних процесів.

Нова модель української освіти, розвиваючись на ґрунті національної культурної традиції, будується з урахуванням надбань національної педагогічної думки, на узагальненні широкого теоретичного й практичного досвіду багатьох поколінь освітян (А.Алексюк, В.Андрущенко, О.Вишневський, Л.Вовк, С.Горбенко, Н.Дем'яненко, М.Євтух, В.Кремень, О.Лавріненко, В.Черкасов та інші) Цілком природньо, що усвідомлення процесу розвитку музично-педагогічної освіти неможливо без глибокого аналізу історичних реалій, виокремлення домінантних тенденцій та факторів, що впливають на її сучасний стан. Вчені спрямовують свою діяльність на пошук оптимальних шляхів взаємодії сучасного та минувшини, віднайденням творчих засобів актуалізації артефактів (Н.Дем'янюк, О.Любар, Ю.Руденко, Б.Ступарик, М.Стельмахович).

Студіювання історії розвитку методичного вектору музично-педагогічної освіти – невичерпний принцип постійного вдосконалення майбутніх педагогів [5; 6; 7; 10; 11]. У сфері мистецької педагогіки нашого часу питаннями генези музично-педагогічної освіти та дослідженням зв'язку методичних ідей сучасності з прогресивними гуманістичним доробком минулого присвятили свої роботи С.Горбенко, О.Михайличенко, О.Овчарук, А.Растрігіна, О.Ростовський, М.Сова, Т.Танько. Науковці підкреслюють: в історії музичної педагогіки закладено вагомий орієнтир продуктивного розв'язання багатьох важливих музично-освітніх проблем сучасності.

Метою статті є оглядове висвітлення розвитку теорії і практики музичного навчання в Україні в контексті ретроспективно-методичного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Дозволимо собі представити короткий історіографічний екскурс перебігу деяких, на наш погляд, суттєвих культурно-освітніх явищ, стислий огляд освітньої діяльності видатних музикантів-просвітителів та їх методичних праць, аналіз тенденцій розвитку провідних методичних ідей, що мали вплив на процес становлення теорії та практики музичної освіти в Україні.

Досліджено, що з початків освітнього процесу, підтвердженого артефактами XII–XIII ст., музична освіта в Україні була спільною для музикантів-виконавців та для учителів співу. Єдиним навчально-методичним посібником тих часів стала *ірмологія*, що вміщувала музично-теоретичний та нотний матеріал, методичні поради для співаків і диригентів хору. Однак, слід зазначити, що в такому навчанні питанням організації та керівництва хором приділялася незначна увага. Серед провідних тенденцій зазначеного історичного періоду найбільшої значущості набули: навчання хорового співу з дитячих років, виховання учителів музики з осередку співаків хору, багатопрофільність підготовки майстрів церковного співу (вимога одночасно бути готовим виконувати функції співака, композитора, вчителя співу, керівника колективу) [8].

Так званий братський етап становлення вітчизняної музичної педагогіки став найбільш визначальним. Вже упродовж XVI–XVIII ст. в Україні набув розвитку новий тип школи гуманістичного, демократичного спрямування (Острозький культурно-освітній центр, Львівська братська школа, Київська Братська школа, Києво-Могилянська колегія). Просвітницькі ідеї гуманістів реалізовувались, передусім, у підготовці друкованих книг, що сприяло піднесенню грамотності, в тому числі музичної, та залученню до участі в освітньому процесі широких верств населення, дітей з народу.

Першими півчими книгами в Україні були *Осмогласник*, *Псалтир*, «*Часослов*», що мали значне просвітницьке значення. Існувала практика долучати до цих книг коротку музичну азбуку, оскільки півча книга служила для навчання нотної грамоти та освоєння пісенного традиційного репертуару. Тоді ж склались характерні ознаки музичної освіти тих часів: демократичне спрямування, світська орієнтація, тісний зв'язок методики навчання з професійною та народною культурою. Завдяки охопленню навчанням широких суспільних верств виник значний прошарок грамотних учителів-виконавців простого походження.

З початку XVII ст. центром формування нової педагогічної, теоретичної та виконавської школи співу став Київ. Прийнята методика навчання музичної грамоти одержала назву «київська азбука», «київська граматика». Характерною особливістю школи була її спрямованість на масове естетичне виховання, можливість залучати до хорового співу всіх, хто вчився у початкових класах. Перший щабель навчання проходили ті, хто обмежувався участю в хоровому співі – виконавці, хористи. Другий призначався для тих, хто ставали керівниками хору та учителями [9, с. 49].

Найбільш давнім вітчизняним методичним посібником для освоєння нотного співу є праця невідомого автора «*Что есть мусікія?*» Посібник, побудований у формі питань і відповідей, ґрунтувався на чисто релятивних принципах запису і читання нот. Усталеність термінології та безпосередні вказівки автора про опору на загальнопоширену («яко же обично») теорію і практику вивчення багатоголосся свідчать про глибоку традиційність і наступність використаних методів навчання.

«*Наука всея мусікії*» – інший фундаментальний посібник з музичної грамоти, сольмізації та початкової композиції. В ньому знайшла відображення практика освоєння одноголосся та багатоголосся, в якій загальноєвропейська теорія сольмізації пристосовувалась до багатоголосся слов'янської мелодики. Застосування автором музичної лексики і ритміки світського походження (козацькі пісні, думи), засвідчує високий рівень розвитку методики музичного навчання тих часів, виховання співаків на якісному різноманітному репертуарі.

Найвищим досягненням музично-теоретичної та музично-освітньої думки останньої чверті XVII – першої чверті XVIII ст. стали педагогічні праці *Миколи Дилецького*, який збагатив музичну педагогіку новими типами музичних підручників (він автор методичних посібників («*Способ до заправи дітей*» та «*Граматики музикальної*»), дав теоретичне і практичне обґрунтування переходові вітчизняної педагогіки і композиторської практики на абсолютну систему музичної писемності й тональну систему музичного мислення. Митець приділяв особливі уваги розвитку внутрішнього слуху дитини та її голосового апарату, чим забезпечив включення східнослов'янської співацької традиції в сферу загальноєвропейської музичної культури. У своїй методиці М.Дилецький неодноразово звертав увагу педагогів як вихователів дітей на їх високу відповідальність перед суспільством за якість навчання, що має бути методично продуманим, доброзичливим й щирим. Визначені композитором основи хорового виховання дітей та молоді стали відправними для мистецької педагогіки наступних ста років.

Так, у створеному *Михайлом Березовським* підручнику «*Буквар і Граматика*» автор як послідовник М.Дилецького дотримується поділу видів музики на духовну й світську, вокальну й інструментальну, підкреслюючи спільну мету музичного виховання – здійснення емоційного впливу на людину.

У підручнику прослідковується достатньо струнка методика навчання – цілісного засвоєння системи абсолютно-релятивної сольмізації у поєднанні з розвитком голосу та відчуття ритму на основі принципів наступності, самостійності, творчого пошуку.. Праця М.Березовського спрямована на підготовку майбутніх учителів музики з використанням методів послідовності, стимулювання позитивним прикладом, виконання кращих музичних зразків.

Привертає увагу ще один методичний посібник зі співу – «*Партесна азбука*» *Гаврила Головні*, що утілила педагогічні принципи та методику навчання основам музичної грамоти на основі хорового співу. Простота навчальних моделей (сольмізації, метроритму, ключів-звукорядів) та легкість методики їх засвоєння зробили цей посібник популярним для масового музичного виховання. Азбука Г.Головні стала свідченням існування живої педагогічної практики та значного рівня виконавства в існуючих музичних класах і школах. Незважаючи на невеликий обсяг, цей навчальний документ заслуговує на пильну увагу як видатна пам'ятка навчання хоровому співові у другій половині XVIII ст.

В свою чергу, автор оригінальної «*Граматики партесного співу*» *Степан Бишковський* своєю методичною діяльністю символізував новий етап у розвитку національної співацької педагогіки. Партесна граматики призначалася для підготовки регентів з оволодіння прийомами настройки хору та вільного читання партитур, а також для формування досконалого вокалу. Представлені у посібнику вправи мали за мету початкову постановку голосу в процесі освоєння музичної грамоти.

Документи XVII–XVIII ст. зберегли чимало свідчень про наявність в Україні багатьох педагогічних осередків виховання музично грамотних співаків, у тому числі дітей, з яких формувалися численні хори в соборах, монастирях, церквах. Цікаво, що в XVIII ст. в Україні вже існувала система початкової сільської диригентсько-хорової освіти, яка забезпечувала підготовку регентів та учителів співу для села. Специфікою праці сільських вчителів-дядьків було постійне мандрування, що сприяло як вивченню педагогічного досвіду інших, так і утвердженню власного. Завдяки цьому з'являлися підстави для створення регіональних хорових шкіл та авторських методик навчання співу [4].

Крім приходських шкіл, семінарій та церковних хорів продовження навчання музики здійснювалося у повітових училищах. У їх статутах зазначалося, що бажаючі можуть вчитися співу по суботах у післяобідній час. У сільських двокласних школах щоденно по закінченні уроків учні півгодини могли займатися співом, а вчителів зобов'язували готувати хор хлопчиків і брати участь у недільних богослужіннях.

У ті часи активне музичне навчання здійснювалося у державних хорових колективах. Найбільш знаною стала співацька школа *Дмитра Бортнянського*. Його методика базувалася

на застосуванні навчальних можливостей співу без супроводу. Видатний композитор-педагог визнавав користь у поєднанні прийомів індивідуального і колективного виховання, “парного навчання”, в якому більш досвідчені співаки повинні передавати знання молодшим, контролювати і перевіряти виконання ними завдань.

При всій строкатості загальної картини музичної освіти XVIII–XIX ст. цінним було те, що учнів мали змогу набувати вправності у співі за певною методикою, на зразках вітчизняної та зарубіжної музики з використанням підручників.

У кінці XIX – початку XX століття формуванню демократичних засад музичної освіти та піднесенню музичного виховання сприяла діяльність композиторів-просвітителів М.Лисенка, С.Людкевича, В.Сокальського, А.Вахняніна, В.Матюка, С.Воробкевича, Ф.Колеси. Їх хорові збірки, методичні посібники та статті з питань музично-виховної роботи у провідних мистецьких журналах того часу («Сяйво», «Вісник культури і життя», «Музика») відіграли суттєву роль у розвитку хорового виховання в Україні.

На початку XX ст. питання реформування українського музичного шкільництва вперше було піднято до рівня державних проблем. «Програмою по співам в Єдиній школі» (1917 р.) закладалося положення про українську пісню як могутній фактор національного виховання дітей. Згідно цієї програми вперше музична дисципліна, що мала назву «Співи», набула статусу обов’язкової і вводилася до навчальних планів шкіл по два рази на тиждень.

Суттєвим внеском у методику музичного виховання тих часів стали нові підручники (К.Стеценко «Початковий курс навчання дітей нотного співу», М.Леонтович «Практичний курс навчання співу у середніх школах України»), вокально-хорові збірки В.Верховинця, М.Лисенка, М.Леонтовича, К.Стеценка, Я.Степового, Ф.Колесси [1; 3, с. 48–50].

В наш час вагомий внесок у розвиток музично-освітньої справи здійснюють такі провідні вчені як Л.Василенко, С.Горбенко, А.Козир, Л.Масол, О.Михайличенко, О.Олексюк, О.Отич, Г.Падалка, О.Ростовський, Р.Савченко, Т.Турчин, О.Хижна, В.Черкасов, О.Щолокова та багато інших, які, культивуючи музично-педагогічні традиції [7; 10; 11; 12], закладають підвалини мистецького поступу ХХІ ст. У ґрунтовних методичних посібниках та підручниках з музичного навчання знайшло висвітлення широке коло питань шкільного мистецького навчання та методичної підготовки майбутніх педагогів-музикантів, а саме: розкрито зміст методики музичної освіти як науки і навчальної дисципліни, проаналізовано здобутки вітчизняної та європейської музичної педагогіки, викладено принципи й методи музичного навчання, розроблено умови гармонічної мистецької взаємодії учителя й учнів.

Висновок. З огляду на здійснений історичний екскурс можна переконатись, що осмислення проблем музичного навчання освітянами різних епох ніколи не припинялося і завжди було спрямовано на пошук методичних шляхів відкриття перед учнями світу добра і краси, утілених у творах музичного мистецтва.

Література:

1. Бодрова Т.О. Підготовка майбутніх учителів музики до використання української музично-педагогічної спадщини у професійній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Т.О. Бодрова. – К, 2006. – 18 с.
2. Бодрова Т.О. Методична підготовка майбутніх учителів музики в контексті універсальних принципів загальної та мистецької освіти / Т.О.Бодрова // Innovative processes in education: Collective monograph. – AMEET Sp. z o.o., Lodz, Poland, 2017.
3. Гребінник Л.В. Німецька мова для вступників до магістратури зі спеціальностей: 8.02020401 «Музична педагогіка і виховання», 8.02020701 «Музичне мистецтво» (за видами), 8.02020201 «Хореографія» (за видами): навчальний посібник для студентів, бакалаврів, аспірантів ВНЗ. – [2-е вид., доп. і випр.]. / Л.В.Гребінник, Л.В.Петько ; за ред. А.Г.Болгарського, В.І.Гончарова. – К.: Ун-т «Україна», 2012.–163 с.
4. Іванов В.Ф. Співацька освіта в Україні у XVIII ст. / В.Ф.Іванов. – К.: Музична Україна, 1997. – 289 с.
5. Петько Л.В. Впровадження української національної ідеї в процес іншомовної освіти майбутніх педагогів / Л.В.Петько // Вища освіта України. – 2013. – № 2. – С. 68–74. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7829>
6. Петько Л.В. Національний компонент у формуванні професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету / Л.В.Петько // Наукові записки : [зб. наук. ст.]. –2014. – Вип. СХVII (117). – С. 125–135. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7830>

7. Петько Л.В. Шляхи формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів мистецьких спеціальностей ВНЗ у процесі фахової підготовки / Л.В.Петько // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. пр. Уманського державного пед. ун-ту імені Павла Тичини. – 2012. – Випуск 6. – Ч. 3. – С. 57–62. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7445>
8. Смирнова Т.А. Вища диригентсько-хорова освіта в Україні: минуле і сучасність: Монографія / Т.А.Смирнова. – Харків : Константа, 2002. – 256 с.
9. Хижняк З.І. Києво-Могилянська академія / З.І.Хижняк. – К., 1981. – 118 с.
10. Bodrova Tetiana. A musical work in the context of future Music teacher's performance activity / Tetiana Bodrova // Economics, management, law:realities and perspectives: Collection of scientific articles. Psychology. Pedagogy and Education. – Les Editions L'Originale, Paris (France). 2016. – P. 441–444. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10522>
11. Bodrova T.O. Personal Resource in Teachers' Training of Musical Arts Education / T.O. Bodrova // Intellectual Archive. – 2015. – Volume 4. – No. 6 (November). – Toronto : Shiny Word Corp., 2015. – PP. 141–149. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10145>
12. Shcholokova O.P. Art and pedagogical designing as a means of improvement of music teacher's professional preparing / O.P. Shcholokova // Economics, management, law: socio-economical aspects of development: Collection of scientific articles. Volum 2. – Edizioni Magi – Roma, Italy. – 2016. – P. 265–268. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10130>

Gipters Z.W.

Doctor of Education, docent

Lviv educational institute State higher education institution "Banking University", Ukraine

**PERSONALITY SOCIALIZATION IN PROCESS OF
SPECIAL ECONOMIC EDUCATION: HISTORICAL AND PEDAGOGICAL
ASPECTS**

Гіптерс З.В.

д.пед.н., доцент

*Львівський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університету банківської справи», Україна*

**СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ:
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

The problems of socialization in the process of economic education on the Western Ukrainian lands of the XIXth – the beginning of the XXth centuries. Exposed lines and short content of cultural, educational and public figures in shaping a cooperative world, economic education of children and youth.

Keywords: socialization, economic education, cooperative education, cultural, educational and economic partnership.

Досліджуються проблеми соціалізації особистості в процесі професійної економічної освіти на західноукраїнських землях XIX – першої половини XX століття. Розкрито напрями і коротко зміст діяльності культурно-освітніх та громадських діячів у формуванні кооперативного світогляду, господарському вихованні дітей та молоді.

Ключові слова: соціалізація особистості, економічна освіта, кооперативне виховання, культурно-освітні та економічні товариства.

Актуальність даної статті визначається важливістю для сучасної економічної освіти таких ціннісних орієнтирів як розвиток творчого потенціалу особистості та її соціалізація. Як зазначається в «Концепції розвитку економічної освіти в Україні», головною парадигмою економічної освіти є розуміння того, що розвиток економічної сфери суспільства значною мірою зумовлений характером життєдіяльності людини, її світоглядом, соціально відповідальною поведінкою [5]. З цих позицій доцільним є ретроспективний погляд на проблему економічної освіти на західноукраїнських землях XIX – першої половини XX століть.

Соціалізація людини – поняття досить широке: від глибокої обізнаності й освіченості людини до світоглядної зрілості, а від неї – до суспільної активності. У соціалізації людини вчені розрізняють два взаємопов'язані основні структурні елементи: соціалізацію свідомості і соціалізацію діяльності. Термін «соціалізація» стосується лише людського суспільства і означає найвищий щабель у розвитку біологічної і психологічної адаптації людини щодо

Scientific journal
«ECONOMICS AND FINANCE»

Aspekt publishing

Aspekt Publishing, Taunton, MA,
United States of America

Topical questions of contemporary science

Collection of scientific articles

List of journals indexed

Submitted for review in

Conference Proceedings Citation Index -
Social Sciences & Humanities (CPCI-SSH)

Aspekt Publishing, Taunton, MA,
United States of America
2017

Aspekt Publishing, Taunton, MA, United States of America

Topical questions of contemporary science

Reviewers:

Dr. Jerald L. Feinstein

DeVry University - -Engineering Dean (Denver, Colorado, USA)

Cathy A. Enz,

Professor of Innovation and Dynamic Management Chair and is a full professor at the School of Hotel Administration at Cornell University (Ithaca, New York, USA)

Droblyazko S.I.

*Science editor: Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Doctor of Science, honoris causa, Professor of RANH*

Topical questions of contemporary science: Collection of scientific articles. - Aspekt Publishing, Taunton, MA, United States of America, 2017.- 508 p.

ISBN 978-0-9860467-9-7

Collection of scientific articles published on the results of the International scientific and practical conference "Topical questions of contemporary science" is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, candidates and doctors of sciences, research workers and practitioners from Europe, Russia, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern economy and state structure. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern economic science development.

ISBN 978-0-9860467-9-7

© 2017 Copyright by Aspekt Publishing
of Budget Printing Center
© 2017 Authors of the articles
© 2017 All rights reserved